

Bizkaiko ahozko euskararen esaldi ereduez (I)

IÑAKI GAMINDE*

0. SARRERA

Lan honetan Bizkaiko ahozko euskaraz bildu izan ditudan esaldi ereduak Lematen ditut sailkatuta. Hemen aurkezten dudan materiala 1985.eko abendutik 1991.eko abendura arte grabatua izan da; orain arte hemen aurkezten ditudan material apur batzuk han-hemenka argitaratuak izan badira ere, interesgarri eritzi diot hemen dena batera biltzeari. Bestalde, aurkezten dudan gehiena lehenengoz plazaratzen da.

Lan honetarako 40 herri aukeratu ditut, kopuru hau hasteko nahikoa zabal delakoa daukat. Aukeratutako herriak, Bonapartek egindako sailkapenaren arabera, honako hauek dira:

Plentziko barietatea: 1. Lemoiz, 2. Sopela, 3. Gatika, 4. Leioa, 5. Loiu, 6. Erandio, 7. Zamudio, 8. Lezama.

Arrigorriagako barietatea: 9. Buja, 10. Basauri, 11. Zaratamo, 12. Zollo, 13. Zeberio.

Orozkoko barietatea: 14. Orozko

Arratiako barietatea: 15. Larrabetzu, 16. Galdakao, 17. Igorre, 18. Dima, 19. Zeanuri.

Bermeoko barietatea: 20. Bakio, 21. Bermeo, 22. Mundaka, 23. Murruta, 24. Elantxobe, 25. Arteaga.

Gernikako barietatea: 26. Mungia, 27. Meñaka, 28. Fruiz, 29. Forua, 30. Zomotza, 31. Iurreta, 32. Abadiño.

* UPV. EHUko irakasle.

1. YRIZAR-i (1992) jarraikirik Bakio Bermeoko barietearen barruan sartu dut.

Otxandioko barietatea: 33. Ubidea, 34. Otxandio.

Markinako barietatea: 35. Aulestia, 36. Lekeitio, 37. Ondarroa, 38. Etxebarria, 39. Ermua, 40. Zaldibar.

Lana sei ataletan banatuta aurkeztuko dut. Lehen zati hau osatzeko aditz partizipioen erabilera desberdinak ikusiko ditugu Geroago etorriko diren gainerako ataletan aditz izena eta beronen deklinabidea, juntagailuak, -LA menperagailua, -N menperagailua eta, azkenik, BA- menperagailua.

Metodologiari dagokionez, esan beharra dago material gehienak jasotzeko aurretiaz prestatutako geldekizunak erabiltzen izan direla, galdekizunok beharrean aurrera joan ahal moldatu egiten izan dira.

Lan hau egin ahal izateko izan ditudan lekukoak eta inkestak burutu zireneko euren adinak honako hauek izan dira:

1. Lemoiz: Elena Bilbao, 66; Modesta Elortegi, 64.
2. Sopela: Begoña Aldekoa, 70; Maria Luisa Urrutxua, 65.
3. Gatika: Bibiana Barandika, 77; Kontxi Larrauri, 68; Karmen Goirigolzarri, 66.

4. Leioa: Benigno Gana, 76; Petra Learra, 73; Nati Billalabeiti, 73; Carmen Azkue, 64; Dionisio Uriagereka, 61; Teresa Atxalandabaso, 60.
5. Loiu: Raimundo Gaztañaga, 62; Mari Angeles Gaztañaga, 62; Pedro Bilbao, 61.
6. Erandio: Nieves Lartategi, 55; Dionisia Aresti, 73.
7. Zamudio: Jose Landeta, 53.
8. Lezama: Iñaki Amarika, 55; Mertxe Atxutegi, 63.
9. Buja: Jeronimo Kortajarena, 87; Segunda Iturriza, 70; Fidel Aresti, 60; Karmele Kortajarena, 55.
10. Basauri: Concepcion Aperribai, 85; Modesto Larrea, 70; Jesus Artazar, 63.
11. Zaratamo: Patxi Bijueska, 81; Pilar Uriarte, 76; Jose Zarraga, 71; Simona Urrutikoetxea, 63.
12. Zollo: Mari Etxebarria, 66; Ageda Abrisketa, 60; Luis Etxebarri, 57; Luis Uriondo, 56.
13. Zeberio: Andres Arroita, 66; Simon Zuluaga, 65; Carmen Arandia, 63; Juana Salzedo, 58.
14. Orozko: Justo Respaldiza, 76; Isabel Uriondo, 75; Angela Bilbao, 62; Sofia Etxebarria, 60.
15. Larrabetzu: Antonia Beaskoetxea, 77; Teresa Jauregi, 63; Miren Uriarte, 58.
16. Galdakao: Eugenia Totorika, 87; Maria Ereño, 72; Sebastiana Ureta, 71; Maria Teresa Larrea, 65.
17. Igorre: Antonio Aurrekoetxea, 80; Simona Etxebarria, 63.
18. Dima: Juliana Sagama, 77; Antolin Uriarte, 73; Maria Teresa Bustinza, 62.
19. Zeanuri: Narciso Goikoetxea, 79; Angeles Larrazabal, 72; Basilio Etxebarria, 65.
20. Bakio: Feliciano Abio, 71; Enrique Zabala, 63.
21. Bermeo: Justa Beristain, 58; Pilar Ormaetxea, 55; Rosario Atano, 51.
22. Mundaka: Mertxe Amallobieta, 70; Domin Amallobieta, 68.
23. Murueta: Bitoria Foruria, 66.
24. Elantxobe: Felisa Aldamiz, 88; Nekane Renteria, 65; Ana Maria Landabaso, 61; Begoña Landabaso, 63.
25. Arteaga: Concepcion Ugalde, 58.
26. Mungia: Maria Uria, 62; Felisa Gangoiti, 58.
27. Meñaka: Sofia Llona, 58; Roman Baraiazarra, 54.
28. Fruiz: Marcelino Isasi, 56; Bitoriano Monasterio, 53; Eugenia Monasterio, 56.
29. Forua: Carmelo Irazabal, 74; Fermin Urrutia, 70; Pedro Manuel Ansoategi, 59.
30. Zornotza: Angel Azeitioaurtena, 72; Benita Dudagoitia, 59.
31. Iurreta: Dolores Sarrionandia, 56.
32. Abadiño: Agustina Jainaga, 63; Felisa Belar, 61; Teresa Bengoa, 57; Leonardo Garate, 54.

33. Ubidea: Bitori Ibargutxi, 90; Teresa Ibargutxi, 88; Miren Lanjuela, 63; Miren Ajuria, 62; Dominike Ajuria, 61.

34. Otxandio: Carlos Axpe, 75; Jose Mari Amendabar, 72; Sebastian Astrola, 68; Isaac Gonzalez de Audikana, 67; Jose Cruz Biziola, 66; Martzelo Padilla, 66; Felisa Ajuria, 56 urte; Elias Ajuria, 47 urte.

35. Aulestia: Toribia Kareaga, 86; Juanita Zaldunbide, 64; Francisca Odiaga, 63; Maria Dominga Zelaia, 60.

36. Lekeitio: Concepcion Anakabe, 60.

37. Ondarroa: Maria Dominga Arantzamendi, 80; Miren Gurutze Aranbarri, 57.

38. Etxebarri: Sabina Zubizarreta, 77.

39. Zaldibar: Clara Aranzibia, 78; Eustakia Goizate, 75; Pilar Astiazaran, 72; Felisa Irulegi, 53.

40. Ermua: Dolores Arregi, 67; Agustina Agirregomezkorta, 66; Zezilia Izagirre, 63; Margarita Gorosabel, 62; Juanita Ibaibarriaga, 54 urte

1. ADITZ PARTIZIPIOEN ERABILERAK

Esaldi ez jokatuak egiteko jaso ditugun aditz partizipio soilen erabilera ikusteko lau azpi-ataletan banatuko dugu atal hau. Hasieran aditz partizipio deklinatuak ikusiko ditugu, gero aditz partizipioa ETA enklitikoagaz, aditz partizipioakaz erabiltzen diren posposizioak, eta, azkenik, aditz partizipioaren aurrekariak.

1.1. ADITZ PARTIZIPIO DEKLINATUAK

Aditz partizipioakaz erabiltzen diren deklinabide kasu marken artean guk jaso ditugunak honako hauek dira: absolutua, partitiboa, genitiboa, soziatiboa, instrumentala, motibatiboa, inesiboa eta leku denborazko genitiboa.

1.1.1. ABSOLUTUA

Aditz partizipioak absolutuan bete ditzakeen funtzioetarik hemen ikusiko ditugunak honako hauek dira: Esaldiaren subjeto edo objektuaren funtzioa betetzen duela, predikatu osagarri gisa, zehar galdera ez jokatuak egiteko eta ZEIN aurrekariarekin batera.

1.1.1. SUBJETUA EDO OBJETUA

Aditz partizipioa absolutu markagaz esaldiaren subjeto edo objektua izan daiteke, ondoko adibideetan ikusten den legez; hala ere, baieztokak eta ezeztokak bereizirik ikusiko ditugu, azken hauetan “EZ” aditzondoaren kokaerari dagokion lekugunea ikusi ahal izateko.

1.1.1.1. Baiezkoak

Plentziko barietatea:

- damututen dat belu etor bearra (Sopela)
- damututenas belu etorri² (Gatika)
- badekot damutasune berandu etorri (Erandio)
- damutute nau berandu etorri (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- damutu yata etorri biarra lenau (Zaratamo)
- penie lenau etor biarra (Zollo)

Arratiako barietatea:

- damutute nau berandu etor biarra (Larrabetzu)
- damutute nau berandu etorri bearra (Galdakao)
- Bilbotik ekarrie gordeta dau (Igorre, Dima)
- Bilboti ekarrie gordeta dau (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- damutute nau belu etorridxe (Bakio)

Gernikako barietatea:

- damutute nau belu etorrie (Mungia)
- parkatu berandu etorridxe (Forua)
- damutute nau berandu etorridxe (Zornotza)

Otxandioko barietatea:

- parkatu berandu etorridxe (Otxandio)
- jentie egongo da damutute artudxe (Otxandio)

Markinako barietatea:

- damutute na berandu etorridxe (Aulestia)
- es ondo ikusidxak buruko miña emoten dau (Lekeitio)
- damutute nas jan biarra (Ondarru)

1.1.1.2. Ezezkoak

Atalxo honen barruan bereizirik ikusiko ditugu alde batetik, mugatzailea EZ adberbioari dautsola, eta beste-

tik, mugatzailea aditz partizipioari dautsola EZ beronen aurrean agertzea:

1.1.1.2.1. Partizipioa-ez-a

Plentziko barietatea:

- selau lastime lelau etorri esa !(Sopela)
- damutute nau geyau ikisi esa (Gatika)
- damutute dau dana yan esana (Loiu)
- arrepentidu nas dana yan bear esa (Zamudio)

Orozkoko barietatea:

- damutute nau lenau etorri esena (Orozko)

Arratiako barietatea:

- au de lastimia arinau etor biar esa (Larrabetzu)
- damutute nau yan beamesa dana (Galdakao)

Bermeoko barietatea:

- damutute nau dana dxan bear esa (Bakio)

Gernikako barietatea:

- damutute nau dana yan esana (Mungia)
- damutu dat dana dxan biar esa (Meñaka)
- damutu dxat dana jam esa (Forua)
- selako penie arifinau etorri esa (Zornotza)

Otxandioko barietatea:

- damutuko dxatzu etorri esa (Otxandio)
- damutute nau dana dxan esa (Ubidea)

Markinako barietatea:

- damutute na dana jan biar esa (Zaldibar)
- penia lenao etorri biar esa (Ermua)

1.1.1.2.2. Ez-partizipioa-a

Arrigorriagako barietatea:

- damututen yata es yana dana (Zaratamo)
- damutu yata es etor biarra (Zollo)

2. Plentziko barietateko zenbait herritan mugatzailea aurreko bokalari asimilatu egiten zaio, erregela fonologiko zehatz baten arabera; beronek ez du esan gura mugatzailea erabiltzen ez denik.

Bermeoko barietatea:

- damutute nau es jana (Muruetza)

Otxandioko barietatea:

- damutute nau es dxana dana (Otxandio)

Markinako barietatea:

- ondo damututa nao es dana dxana (Lekeitio)

- damu rakat es etorrixe (Ondarru)

1.1.1.2. Predikatu osagarria

Plentziko barietatea:

- emen yayo da ori (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- ori emen yayoa da (Zeberio)

Orozkoako barietatea:

- emen jayoa nas (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ori emen yayoa da (Larrabetzu, Igoerre, Dima)

- on kanpoti etorrie da (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- au kanpotik etorridxe da (Bakio)

- ori emen jaidxue da (Muruetza)

Gernikako barietatea:

- ori emen jaidxoa da (Forua)

- suk eñe da au (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- amandrie sam Mekoleta dxuena (Otxandio)

Markinako barietatea:

- ori ementxen dxadxua da (Lekeitio)

- ori emen jaixua da (Ermua)

1.1.1.3. Zehar galdera ez jokatuak

Zehar galdera ez jokatueta ezezkoak eta baiezkoak bereiztu egingo ditugu, izan ere, ezezkoetan aditz partizipioa partitibo markagaz agertzea aukeran egoten da. Hona hemen jaso ditugun esaldiak:

1.1.1.3.1. Ezezkoak

1.1.1.3.1.1. Ø

Plentziko barietatea:

- estekosu setan yon (Leioa, Loiu)

- estekosu setan etorri (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- estekosu segaitik esan (Buja)

- estekosu setan yoan (Basauri, Zaratamo)

- esteukosu setan yoan (Zeberio)

Orozkoako barietatea:

- estaukesu setan joan (Orozko)

Arratiako barietatea:

- eskoas errire espadeku non yoan (Larrabetzu)

- estekosu setan yoan (Galdakao, Igoerre, Dima)

- setan esan esteukek (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- estakosu setan esan (Bermeo, Mundaka)

- estekosu seaittik juen (Muruetza)

Gernikako barietatea:

- estekosu setan dxoan (Meñaka)

- estekosu setan joan (Forua, Zornotza)

- estekosu setan esan (Forua, Iurreta, Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- estaukesu setan dxuen (Otxandio, Ubidea)

Markinako barietatea:

- esteukesu setan esan (Aulestia)

- estakasu setan jun (Ondarru)

- eseunke setan esan ori gausi (Etxebarria)

- estekosu setan juen (Zaldibar)

- estakasu setan joan (Ermua)

1.1.1.3.1.2. -rik

Plentziko barietatea:

- estekosu setan esanik (Lemoiz, Sopenla, Leioa, Zamudio)

- estekosu setan yoanik (Zamudio)

- esteku setan emonik konturik inñori se in dun (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- emen esteku ser ikusirik (Buja)

- estekosu setan esanik (Basauri)

- estaukesu setan yoanik (Zollo)

Arratiako barietatea:

- estekosu segaitik yoanik (Larrabetzu)

Bermeoko barietatea:

- estekosu setan dxoanik (Bakio)
- estekosu setan esanik (Muruetan, Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- estekosu setan esanik (Mungia, Forua)
- estekosu setan etorririk (Meñaka)

Markinako barietatea:

- esteukesu setan junik (Aulestia)
- estaukasu setan dxunik (Lekeitio)

1.1.1.3.1.3. -enik

Plentzikoko barietatea:

- estekok setan yoanenik (Lezama)
- estekok setan esanenik (Lezama)

1.1.1.3.2. *Baiezkoak*

Plentzikoko barietatea:

- badaitx nondi sartu (Lemoiz)
- badaki ser esan (Sopela)
- badakit ser esan (Leioa, Erandio, Loiu, Zamudio)
- bayakiat nondi sartu (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- badakit ser esan (Basauri)
- bakit nondi sartu (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- badakit ser esan (Orozko)

Arratiako barietatea:

- badakit ser esan (Larrabetzu, Galdakao, Igorre, Dima)
- nondi sartu badakit (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- badakitx ser esan (Bakio, Mundaka)
- badakitt nondik sartun (Muruetan)
- badakit nundik sartun (Elantxobe)
- badakitx ser esan (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- badakitt ser esan (Mungia, Forua, Iurreta, Abadiño)
- bakit ser esan (Fruiz)
- badakitx nondik sartu (Meñaka)

Otxandioko barietatea:

- bakitt ser esan (Otxandio)

Markinako barietatea:

- baakitt ser esan (Aulestia)
- bakitt ser esan (Lekeitio, Etxebarria)
- badaitx ser esan (Ondarru)
- badakitt ser esan (Zaldibar)
- badakit ser esan (Ermua)

1.1.1.4. **Zein + Partizipioa**

Beste barietateetako “badaezpada”en ordezkigaita hau erabiltzen da:

Arrigorriagako barietatea:

- ori bildur da sein yausi (Zollo)
- eraixu guardasola sein auridxe in (Zollo)
- urteixu bidera sein eskapau (Zollo)

Zeberion neuk jaso ez badut ere, Etxebarriari³ (1991:244) jarraikirik, badakigu bertan ere erabiltzen dena; hona hemen adibide bat:

- “guardasola eroaik sein busti”

Orozkoko barietatea:

- dauko bildurre sein jausi (Orozko)
- itxi dot atea sein otzitu (Orozko)

1.2. **PARTITIBOA**

Partitibo marka aditz partizipioari dautsola, era nagusi bitara agertzen zaigu; batetik, ekialdeko euskalkietan legez, aditzondo modalak egiteko balio du, eta bestetik, denborazko balioagaz agertzen da, “noizik hona” galdekariari erantzuteko.

1.2.1. **ADITZONDO MODALAK**

Aditzondo modalaren balioa bitan banatuta ikusiko dugu; batetik “egon” aditzagaz eta, bestetik, “eduki” aditzagaz.

3. ETXEBARRIA, J. M (1991): *Zeberio haraneko euskararen azterketa etno-linguistikoa*. Ibaizabal, Zornotza.

1.2.1.1. Egon aditzagaz

Arrigorriagako barietatea:

- ori apurturik dau (Buja)
- ori esani tau (Basauri)

1.2.1.2. Eduki

Arrigorriagako barietatea:

- nik entzunik badekot ori (Buja)
- olangoren bat entzunik dekot (Buja)

1.2.2. DENBORAZKOA

Arrigorriagako barietatea:

- eseturik ona bardin dau (Zaratamo)
- etorritik ona estot ikusi (Zollo)

1.3. GENITIBOA

Genitibo marka partizipioagaz batera posposizioaren baten aurrean doanean agertzen zaigu; hemen honetariko posposizio bi ikusiko ditugu “poderioz” eta “beyen”, hain zuzen.

1.3.1. -REN PODERIOZ

Posposizio honek aldaki gehiago edukiko duen arren, gure inkestetan “porasus” eta “purus” baino ez zaizkigu agertzen izan.

Plentziko barietatea:

- iñen porasus ingo deude seoser (Sopela)
- esanen porasus, in deude seoser (Gatika)

Orozkoko barietatea:

- badoa ikisten aleginen purus (Orozko)

Arratiako barietatea:

- estudioen purus aurrera doas (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- biarran porasus ingo deure seuser (Bakio)
- estudidxuen porasus daus ikesten (Muruetza)

Gernikako barietatea:

- bearren porasus seuser ingo daurea (Mungia)
- biar iñen porasus seuser ingo deure (Fruiz)
- badoa ikesten estudidxoan purus (Forua)
- biar eiñen purus seoser ingo dabe (Iurreta)

Otxandioko barietatea:

- entzunen purus ikesi eban (Otxandio)
- dxanen purus loditu in da (Ubidea)

Markinako barietatea:

- biarra eiñan purus seuser ingo dabe (Ermua)

1.3.2. -REN BEYEN

Posposizio hau aurrekoaren balio berberagaz erabiltzen da.

Markinako barietatea:

- ekiñen beyen ikasten dabe (Aulestia)
- ikasidxen beyen badoyes aurrera (Aulestia)
- eiñan beyan seoser ingo dabe (Ondarru)

1.4. SOZIATIBOA

1.4.1. -AGAZ

Plentziko barietatea:

- ori esanagas estosu eser bere konpontan (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- ori esanagas estosu eser eiten (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- ori ekarriegas estu eser iten (Larribetzu)
- egie esanas naikoa da (Igorre)
- ori esanagas esebestu iten (Zeanuri)

1.4.2. -AGAZ BATERA

Plentziko barietatea:

- mogidues batera yausi in da (Sopela)
- neuk esanas batera yausi in da (Gatika)

- akabaas batera apurtu in da (Leioa)
- akabauas batera apurtu de (Zamudio)
- allegeuas batera yoan dire oira (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- allegauas batera oira yoan sen (Zeberio)

Orozko barietatea:

- elduas batera joan san oira (Orozko)

Arratiako barietatea:

- akabeuegas batera apurtu in de (Larrabetzu)
- koxies batera yan iten deus (Galdakao)
- entzunegas batera esautu ot (Zeanuri)

Gernikako barietatea:

- etzera allegauas batera joan da oera (Zornotza)

Otxandioko barietatea:

- etorridxas batia dxun sien ara (Otxandio)
- entzunes batia esautu ot (Otxandio)

Markinako barietatea:

- etxetik urtenegas batera txakurrek ainke in yeuste (Aulestia)

1.4.3. -AGAZ BAKARRIK

Bermeoko barietatea:

- entzuneas bakarrik esetu ot (Muruetta)

1.5. INSTRUMENTALA

1.5.1. -Z

Gernikako barietatea:

- ibilidxes aittu itten da (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- badoye iketidxes (Otxandio)
- dirue artuidxes dxun san (Otxandio)

Markinako barietatea:

- artues jateosu (Aulestia)
- biarra eiñes seoser eingo dabe (Zaldibar)
- biarra eiñas seuser eingo dabe (Ermua)

1.5.2. -Z...-Z

Aditz partizipioa instrumental kasu markagaz errepikatuta beste barietate batzutako “ahala”ren ordez erabiltzen da.

Plentziko barietatea:

- koyus koyus yaten ditu (Loiu)
- etorris etorris yarriten dire (Loiu)
- eiñes eiñes saldu iten ditus (Zamudio)
- eiñes eiñes gastau iten deure (Zamudio)

Arratiako barietatea:

- eiñes iñes saldu iteitus (Larrabetzu)
- koyis koyis yan iten deus (Galdakao)

Gernikako barietatea:

- irebasidxes irebasidxes gastau (Meñaka)
- eiñes eiñes saltzen dittus (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- etorridxes etorridxes dxesarten asi die (Ubidea)

Markinako barietatea:

- eiñas eiñas seoser eingo dabe (Ondarrru)

1.5.3. -Z GERO

Egitura honi dagokionez, esan beharra dago erabilera nagusi bi dauzkala; bata, baldintzazkoa eta, bestea, denborazkoa; bestalde, ezezkoa eginez gero “-TEKOTAN” baldintzazkoaren ordez ere agertzen da. Azkenik, “behin” egaz batera ikusi ere egingo dugu.

1.5.3.1. Baldintzazkoa

Berau da aldaki gehienagaz agertzen izan zaiguna; hori dela eta, banan banan ikusiko ditugu.

1.5.3.1.1. -zkeru

Plentziko barietatea:

- egi esaneskero naiko da (Sopela)
- errebolbidu itten deu estomangu bere asko edaneskero (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- bera etorri askero berba ingo geunke (Buja)
- astoak esanaskero ya dies asko (Zollo)

Arratiako barietatea:

- bera etorrieskero berba ingo neunke nik (Larrabetzu)
- denpora ona ineskero bagoas basora (Igorre)
- dirue eukiskero ondo bisitea gustako lllata (Dima)
- ori ekarrieskero esebestu iten (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- basora dxoaneskero galdu ingo litxikes (Bakio)
- kotxien jueneskero ariñau allegaten da (Murueta)

Gernikako barietatea:

- denpora ona iñeskero dxoango gara (Meñaka)
- egidxe esanesko naikoa da (Fruiz)
- ikusiskero akorde itte dxaku (Forua)
- denpora ona eiñeskero jue leike basora (Iurreta)
- kotxien jueneskero asko ariñau allegauko gaa (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- denpora ona iñeskero mendire dxun laike (Otxandio)
- egidxe esanaskero naikua da (Ubidea)

Markinako barietatea:

- larrei edaneskero eileike kalte (Aulesitia)
- eualdi ona eiñeskero dxu leike mendira (Lekeitio)
- eualdi ederra eiñeskeo ju leike mendire (Ondarru)
- kotxien juneskero ariña alleauko da (Etxebarria)
- denpora ona eiñeskero jue leike basora (Zaldibar)

1.5.3.1.2. -zkerio

Markinako barietatea:

- automobillan juan eskerio lenau alleauko giñateke (Ermua)

1.5.3.1.3. -zketxio

Markinako barietatea:

- eualdi ona iñesketchio jua leike mendira (Ermua)
- egixa esanesketxio naikua da (Ermua)

1.5.3.1.4. -zkerooan

Plentziko barietatea:

- kafe artueskeron loak kentxen deu (Lemoiz)
- orrek kendueskeron ba, giarra gitxi dau (Gatika)
- egi esaneskeron naiko da (Loiu)
- etorri eskeroan beragas ingo du berba (Zamudio)

Orozko barietatea:

- esan eskeruin egie naikoa da (Orozko)
- denpora ona ein eskeruin joa letike basora (Orozko)

Bermeoko barietatea:

- etorri eskerun beras ingot berba (Elantxobe)
- egidxe esaneskeruen naiku de (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- denpora ona iñeskeroan basora yoango ginttikes (Mungia)
- amarretan akabeu eskeron belu ixengo da (Fruiz)
- etorten bada beragas emgo dot berba, etorrieskeron (Meñaka)

1.5.3.1.5. -zkeronean

Plentziko barietatea:

- kotxen yoneskeronen lelau elduko gintxikes (Sopela)
- setienbre pasaeskeronean laster agertuten dire (Gatika)
- asi eskeronen seoser ingo genko (Leioa)
- esaneskeronen ba, altu altu da bai sano da altu (Erandio)

1.5.3.1.6. -zkeino

Arrigorriagako barietatea:

- egie esaneskeiño egie da edo gusurre da (Galdakao)

1.5.3.1.7. *-zkeinoan*

Plentziko barietatea:

- denpora ona iñeskeiñoan yoango nok basora (Lezama)
- etorri eskeiñoan neuk ingo yoat berba beraas (Lezama)

1.5.3.1.8. *-zketino*

Arrigorriagako barietatea:

- bera etorriasketiño berba ingu (Bassauri)
- kotxien yoanesketiño ariñau allegauko sara (Zaratamo)
- etorriasketiño beragas berba eingot (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- kotxean yoanesketiño allegetan gara arinau (Dima)

1.5.3.1.9. *-zkeru*

Markinako barietatea:

- etorrieskeo estot ikusi (Ondarru)

1.5.3.2. **Ez-azkeru**

Orozkoko barietatea:

- esi lei ekosi arin eldu esaskero (Orozko)

1.5.3.4. **Behin...-zkeru**

Plentziko barietatea:

- bein iñeskeron saldu in berko da (Sopela)
- bein iñeskeron saldu in berko da (Gatika)
- bein asieskero akaba in berko da (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- bein asieskero amaittu in ber da (Buja)
- bein asieskero akabau in biar da (Zaratamo)

Orozkoko barietatea:

- bein asi eskeruin akabau biako da (Orozko)

Arratiako barietatea:

- bein asieskero akabau in beada (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- bein asieskero akabe in bear du (Bakio)
- bein iñeskeron saldu in biko da (Murueta)
- bein asieskerun amaitxu in bide (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- bein asi eskeron akaba in berko da (Mungia)
- bein asieskero akabe in bide (Forua)
- bein eiñeskeron saldu ein biko da (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- bein asiaskero akabau in bida (Ubidea)

Markinako barietatea:

- bein asieskero amaittu in biar dou (Lekeitio)
- bein asieskeo amaitxu in biko da (Ondarru)
- bein asieskero akabau ein bide (Etxebarria)
- bein asieskero akabau ein biko da (Zaldibar)
- bein asieskero akabau in biako da (Ermua)

1.6. MOTIBATIBOA

1.6.1. -ARREN

Beronek erabilera bi eduki ditzake; bata, kontzesiboa eta, bestea, kausala:

1.6.1.1. **Kontzesiboa**

Erabilera kontzesiboa zati bitan banatuta ikusiko dugu; alde batetik baiezkoak eta, bestetik, ezezkoak, azkenotan EZ adberbioaren kokaera ikusi ahal izateko:

1.6.1.1.1. *Baiezkoak*

Plentziko barietatea:

- kanpoko ixenarren a, eukera ikis deu orrek (Gatika)

- amarretako akaba arren belu ixengo da (Lemoiz)
- ori ekarri arren estu eser iten (Leioa)
- danak etorri arren yango du seuser (Erandio)
- ori kanpoko isen arren euskera ikisi deu (Loiu)
- asko etorri arren danak afalduko yeurek (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- asko etorri arren danak afalduko daure (Buja)
- asko etorri arren danantz egongo da yana (Zaratamo)
- asko etorri arren danak afalduko deude (Zollo)
- ori ekarri arren estu esebe iten (Zerberio)

Orozkoko barietatea:

- denpora txarra ein arren joango gara basora (Orozko)

Arratiako barietatea:

- edade andi euki arren goraño igon deude (Larrabetzu)
- asko etorri arren egongo da afarie (Galdakao)
- ori ekarri arren esebestu iten (Igorre)
- ori ikusi arren nik estot esaututen (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- asko etorri arren danak eingo dauie afaidxe dxan (Bermeo)
- denpora santarra eiñ arren gusan mendira (Mundaka)
- asko etorri arren danak dxan ben (Elantxobe)
- asko etorri arren konponduko gara (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- asko etorri arren danak yango daude afarie (Mungia)
- txarto egon arren balidxo deu (Meñaka)
- denpora txarra iñ arren joango gara mendire (Forua)
- asko etorri arren danak afalduko deure (Zornotza)
- amarretan akabau arren berandu ixengo littike (Iurreta)

- asko etorri arren danak jan eingo dabe (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- denpora txarra iñ arren dxungo gosak basua (Otxandio)
- asko etorri arren danak afalduko daure (Ubidea)

Markinako barietatea:

- kanpoku ixen arren orrek ikesi dau euskera (Aulestia)
- eualdi txarra eon arren jungo ga mendire (Ondarru)
- denpora txarra iñarren mendire jungo ga (Etxebarria)
- amarretan akabau arren berandu ixengo litxake (Zaldibar)
- errikua ixan arren estot esautzen (Ermua)

1.6.1.1.2. Ezezkoak

Ezezkoetan, Ondarruko adibideetan izan ezik, EZ adberbioa partizipioa eta arren beraren artean kokatuta erabiltzen da.

Plentziko barietatea:

- esteko lebarik etorri es arren (Lemoiz)
- etorri esarren estau lebarik (Sopela)
- esta lebarik etor esarren (Gatika)
- ondo on esarren balio deu (Leioa)
- etorri esarren etxekok ardurerik (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- etorri es arren esta ardure (Buja)
- etorri es arren esteu ardure (Zaratamo)
- etorri esarren estau ardure (Zollo)
- ondo egon es arren balio yok (Zerberio)

Orozkoko barietatea:

- etorri es arren estau inporta (Orozko)

Arratiako barietatea:

- etorri esarren esteko ardure (Larrabetzu)
- ondo egon esarren balio leike (Galdakao)
- etorri esarren estau ardurerik (Igorre)

- asko etorri arren danak afalduko deurie (Dima)

- ondo egon esarren balio deu (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- etorri esarren esta ardure (Bakio)

- etorri esarren estau inporta (Bermeo)

- etorri es arren esta ardura (Mundaka)

- etorri es arren estau inporta (Elantxobe)

- etorri es arren estotzo ardure (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- ondo egon esarren bere balio leike (Mungia)

- etorri esarren esteko ardure (Meñaka)

- etorri es arren esteko ardure (Zornotza)

- etorri es arren esteko ardurerik (Iurreta)

- ondo eon esarren balidxo leike (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- ikusi esarren esautu iñ yot (Otxandio)

- etorri esarren estotzo ardure (Ubi-dea)

Markinako barietatea:

- es etorri arren estotza arduraik (Ondarru)

- ondo egon es arren balixo leike (Etxebarria)

- etorri esarren estotzo ardure (Zaldibar)

- iñor etorri es arren bardin dotza (Ermua)

1.6.1.2. Kausala

Plentziko barietatea:

- parkatu belu etorriarren (Sopela)

- ariñegi ibilliarren yausi da (Gatika)

1.6.2. -AGATIK

Aurrekoak legez, beronek ere erabilera bi dauzka, kausala eta kontzesi-boa.

1.6.2.1. Kausala

Plentziko barietatea:

- karraderan ibilliaittik yausi da (Gatika)

Arratiako barietatea:

- parkatu ixu berandu etorriagaitik (Larrabetzu)

1.6.2.2. Kontzesi-boa

Plentziko barietatea:

- etxekok lebarik etorri esaitik (Leioa)

- emeko ixenaitik nik estot esetuten (Erandio)

- denpora txarra ineiti yongo gara basora (Loiu)

Arratiako barietatea:

- asko etorriagaitik danak afalduko deurie (Dima)

- denpora txarra inaiti basora yonan beau (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- kanpokoia ixanaitxik euskera ikesi deu (Bakio)

- asko etorriaittik danak aparidxe jango deue (Muruetza)

Gernikako barietatea:

- denpora txarra eiñaittik basora goas, edo dxoango gara (Fruiz)

- es etorriaittik estotzo ardure (Forua)

- kanpokue ixeneittik be ikesi in yau (Abadiño)

Markinako barietatea:

- errikue ixanaaittik estot esautzen (Aulestia)

- asko etorridxaittik danak dxango rabe (Lekeitio)

1.6.3. -ARRIK

Berau kontzesi-boa erara baino ez zaigu agertzen izan.

Plentziko barietatea:

- denpora txarra inarrrik basora yongogare (Leioa)

Arrigorriagako barietatea:

- asko etorriarrik danak afalduko deure (Basauri)

- denpora txarra iñarrrik yoango gara igual basora (Basauri)

1.7. INESIBOA

Aditz partizipioa inesibo markagaz “-TEKO ZORIAN” edo geroago ikusiko dugun “AGINEAN” eta beronen aldakien ordezt erabiltzen da.

Plentziko barietatea:

- ume ie yausien eon da (Loiu)
- umia ie ie yausien egon dok (Lezama)

Arratiako barietatea:

- ie ie etorrien egonas (Larrabetzu)

Bermeoko barietatea:

- umie idxe idxe dxausidxen egon da (Bakio)
- imi on da idxe dxausidxen (Bermeo)

Gernikako barietatea:

- umea eon da ia yausien (Mungia)
- idxe dxausidxen egon da (Fruiz)
- umie idxe jausidxen egon da (Iurretta)

Markinako barietatea:

- ixi ixi jausixen eon da umi (Ondarrru)
- umie idxe jausidxen egon da (Zaldibar)
- umia ixa jausixan egon da (Ermua)

1.8. LEKU DENBORAZKO GENITIBOA

Leku denborazko genitibo kasu marka aditz partizipioagaz batera erlatibozko esaldi ez jokatuak egiteko erabiltzen da; berau ezeze NEKO eta NIKO ere erabiltzen dira. Jarraian baikoitzaren adibideak emango ditugu.

1.8.1. -KO

Plentziko barietatea:

- gastaye gustaten dat auntzen esneas iñeko (Gatika)
- ori amak iñeko jenero da (Lemoiz)
- ori gure amak iñeko da (Sopela)
- emen yayoko da ori (Leioa)

- ori kanpoti etorriko da (Erandoio)
- amen dau suk ineko (Loiu)
- orrek gixonak ekarrikoa desapaesidu ein de (Zamudio)
- Bilbotik ekarrikoa gordeta yaok (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- on emen yadxokoa da (Buja)
- ori de kanpotik etorrikoa (Basauri)
- suk esanekoa aldrebese dao (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- Bilboti ekarrikoa gordeta dao (Orozko)

Arratiako barietatea:

- Bilboti ekarrikoa gordeta dau (Larrabetzu)
- orrek gisonak ekarrikoa desapaesidu in de (Galdakao)
- suek etorriko etzea saldu deure (Igorre)
- domekan egoneko andrak auskera iteuren (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- amen dau suk eiñekoa (Bakio)
- ori de amen dxadxokue (Bermeo)
- ori kanpotik etorrikua da (Mundaka)

Gernikako barietatea:

- ori amen yayokoa da (Mungia)
- Bilbotik ekarrikoa gordeta dau (Fruiz)
- emen dau suk eiñekoa (Meñaka)
- orrek gixon orrek ekarrikue galdu ein ya (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- Bilbotik ekarrikue dau gordeta (Otxandio)
- suk iñekue estau emen (Ubidea)

Markinako barietatea:

- Bilbotik ekarrikue gordeta da (Zaldibar)

1.8.2. -NEKO

Bermeoko barietatea:

- kanpotik etorrinekue da (Muruetta)
- ori de amentxe dxaidxoneku (Elantxobe)
- Bilbotik ekarrinekue gordeta dau (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- au emen jadxonekue da (Iurreta)

Markinako barietatea:

- Bilbotik ekarrinekue gordeta da (Aulestia)

1.8.3. -NIKO

Gernikako barietatea:

- gues eskolan ibilnikoa da (Forua)

Markinako barietatea:

- Bilbotik ekarrinikua gordeta dau (Lekeitio)

Erlatibozko esaldi ez jokatuak oinarriztat hartuta, hona hemen batu ditugun erabilera batzu:

-koan

Plentziko barietatea:

- tripek atarakan gantzagik ataraten dire (Gatika)

-ko moduan

Arrigorriagako barietatea:

- amak esaneko moduen preparau du baskarie (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- in du suk esaneko moduen (Zeanuri)

Gernikako barietatea:

- ein yu seuk esaneko moduen (Fruiz)

-ko lango

Gernikako barietatea:

- suk ikusiko lango gastai bet erosi dot (Mungia)

-Ko modukoa

Beronek erabilera bi dauzka; bata modala eta, bestea, gonbaratiboa:

a) Modala

Arrigorriagako barietatea:

- gastai bet erosi ot suk ikusiko modukoa (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- erosi ot suk ikusiko moduko gastai bat (Igorre)

- ekarriot liburue suk erakutziko modukoa (Zeanuri)

b) Gonbaratiboa

Arrigorriagako barietatea:

- ori de andie suk ikusiko modukoa (Zeberio)

-ko antzekoa

Arrigorriagako barietatea:

- liburu bet ekarri ot suk erakutziko antzekoa (Zeberio)

Gernikako barietatea:

- ekarriot liburu bat suk erakutziko antzekue (Abadiño)

-ko beste

Arrigorriagako barietatea:

- amak esaneko beste ekarri ot (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- ekar du amak esaneko beste (Larribetzu)

- suk esaneko beste erosi ot suk (Zeanuri)

-ko erara

Arrigoirriagako barietatea:

- etorriko erara yarriten dires (Zeberio)

-niko moduan

Gernikako barietatea:

- seuk esaniko moduen inyo nik (Forua)

1.2. ADITZ PARTIZIPIOA ETA ENKLITIKOAREKIN

Atal honetan "ETA" enklitikoki aditz partizipioari dautsola, beronek har

ditzakeen balioak, hots, aditzondo legez, denborazkoa, modala eta baldintzazkoa; hala nola beste aditzondo edo posposizioen bidez egiten direnak ere.

1.2.1. ADITZONDOA

Beronen barruan “egon” aditzagazko erabilera eta “eduki” aditzagazkoa bereiztu egingo ditugu

1.2.1.1. Egon aditzagaz

Plentziko barietatea:

- ori dau apurtute (Lemoiz)
- ta amaas beti euskeras ta aitxeas usata nau (Sopela)
- ori esanta dau (Gatika, Erandio, Loiu)
- ori dao ausite (Leioa)
- ori esanda dau (Zamudio, Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- logurias erreta nau (Buja)
- ori dau apurtute (Basauri)
- on emen yadxota dau (Zaratamo)
- otzagas galdute nau (Zollo)
- gu yarrite gaos (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- logureak galdute nau (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ori apurtute dau (Larrabetzu, Igorre, Dima, Zeanuri)
- ori yesarrite on da (Galdakao)

Bermeoko barietatea:

- ori esanta dau (Bakio)
- ori dxesarritxe on da (Bermeo)
- ori apurtuta dau (Mundaka)
- ori esanda dau (Muruetza, Elantxobe, Arteaga)

Gernikako barietatea:

- ori esanta dau (Mungia)
- ori dau apurtute (Fruiz)
- au dxesarritxe egon da (Meñaka)
- ori entzunde nau (Forua)
- ori jesarritte egon da (Zomotza)
- ori esanda dau (Iurreta, Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- ori apurtute dau (Otxandio)
- on amak inde egon da (Ubidea)

Markinako barietatea:

- ori esanda da (Aulestia, Ondarru, Etxebarria, Zaldibar)
- ori dxesarritta egon da (Lekeitio)
- on jarritxa egon da (Ermua)

Aurreko datuetan ikusten izan dugun legez, zenbait herritan /n/ ostean /t/ ez da ozentzen.

1.2.1.2. Eduki aditzagaz

Plentziko barietatea:

- ogi gordeta euki dot (Lemoiz, Sopela)
- ori gordeta iki dot (Gatika)
- badekot ori entzunte (Leioa)
- nik entzunte dekot olan dala (Erandio)
- olan dekot entzunte (Loiu)
- olango seoser entzunde dekot (Zamudio)

- ogie gordeta euki yoat (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- ori badekot entzunde (Zaratamo)
- ori entzunde deuket (Zollo)
- ogie gordeta auki ot (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- entzunde dauket ori (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ogie gordeta euki dot (Larrabetzu)
- ori entzunde dekot (Galdakao)
- ogie gordeta eukiot (Dima)
- olango ba tekot entzunde (Igorre)
- on entzunde deuket nik (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- ori entzunte dekot (Bakio)
- ogidxe okiñ yot gordeta (Bermeo)
- alako seuser dakot enteniduta (Mundaka)
- seuser olakoxie dekot entzunde (Muruetza)
- entzunde dekot ori (Elantxobe)
- ogidxe dekot gordeta (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- ogie gordeta euki ot (Mungia)
- ori entzunde badekot (Fruiz)
- ori entzunte dekot (Meñaka)
- seuser olantxe dekot neupe entzunde (Forua)

- seuser entzunde dekot (Zornotza)
- orrelakon bat aittute deket (Iurreta)
- ori entzunde deuket (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- ogidxe aukiot gordeta (Otxandio)
- entzunde dauket ori (Ubidea)

Markinako barietatea:

- ori entzunde deuket (Aulestia)
- ogidxa euki dot gordeta (Lekeitio)
- ori entzunde dakat (Ondarru)
- seoser olakoxie na entzunde e (Etxebarría)
- ogidxe euki ot gordeta (Zaldibar)
- entzunda jakanat ori (Ermua)

1.2.2. DENBORAZKOA

Plentziko barietatea:

- diru koxitxe yon da (Sopela)
- yon da diru artute (Gatika)
- diru koyute yon san (Loiu)
- dirue koyute martxau in deu (Zamudio)
- dirue koyute eskapau yoan (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- mendidxen ibilli tte etorri geintzesan afaitten (Buja)
- akabau te apurtu iñ ye (Basauri)
- dirue kosite martxau in deu (Zaratamo)
- dirue koyute yoan san (Zeberio)

Orozko barietatea:

- dirue kuxute joan ein sen (Orozko)

Arratiako barietatea:

- dirue koyute eskape deu (Larrabetzu)
- dirue koyute yoan ei sen (Galdakao)
- dirue artute eskapau in deu (Dima)
- allegau te oira yoan san (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- allegeu te dxoan san oira (Bakio)
- telebisíñue bistute argidxe dxun da (Bermeo)
- dirue artunde eskapa deu (Muruetá)
- diru artunde dxun sen (Elantxobe)
- dirue artunde jun de (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- dirue koyute yoan san (Mungia)
- dirue artute dxoan san (Fruiz)
- dirue artute eskapa in seuen (Meñaka)

- dirue artunde joan san (Forua)
- dirue artute eskapau aben (Iurreta)
- dirue artute juen da (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- dirue artute dxun da (Ubidea)

Markinako barietatea:

- dirue artunde jun da (Aulestia)
- etxetik urtenda txakurrak ainka in yotzo (Lekeitio)
- diru artute alde in yau (Ondarru)
- dirue artutejun san (Etxebarria)
- dirue artute juen ein san (Zaldibar)
- mendixan ibilli da afaltzera juan gintxasen (Ermua)

Arestian ikusiko “ETA” denborazko beronen bidez honako beste hauek ere batu ditugu:

a) (e)ta arin

Plentziko barietatea:

- makaldu te, ariñ il san (Gatika)

Gernikako barietatea:

- geixorik pareu te ariñ il san (Fruiz)

b) (e)ta artez

Plentziko barietatea:

- etorri, eta artes oira yon san (Sopela)
- etorri txe artes oira yon san (Lemoiz)
- etorri te artes yon da oira (Erandio)

Arrigorriagako barietatea:

- akabau te artes apurtu in de (Zeberio)

c) (e)ta atoan

Plentziko barietatea:

- len yayo ta aton bautisa ber isten siren (Gatika)
- allegau te aton oera yoan da (Zamudio)

Otxandioko barietatea:

- baskaldu te atuen dxungo gaa (Otxandio)

d) (e)ta bakarrik

Markinako barietatea:

- entzunde bakarrik esautu ot nor ixan dan (Aulestia)

e) (e)ta batera

Bermeoko barietatea:

- entzunde batera esatu du (Elantxobe)
- etorri txe batera jun sen ogera (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- etorri txe batera ogera dxoan dire (Meñaka)
- akabau da batera apurtu en ye (Lurreta)

f) (e)ta baterakoan

Bermeoko barietatea:

- erosi txe baterakun galdu dot (Elantxobe)

g) (e)ta behigoan

Plentziko barietatea:

- gaixotu te beingon il san (Gatika)

h) (e)ta beste barik

Otxandioko barietatea:

- etorri te beste barik ogera dxuen san (Ubidea)

Lekeitioko barietatea:

- ikusi tta beste barik esautu dot (Lekeitio)

i) (e)ta ensegida

Plentziko barietatea:

- erosi tte ensegida galdu dot (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- gaixotu te ensegida il sen (Buja)
- etorri tte ensegida yoan san oira (Basauri)
- geixotu eta ensegida il eñ ye (Zaratamo)

Arratiako barietatea:

- akabeu te ensegida apurtu in de (Galdakao)
- allegau te ensegida yoan da oira (Igorre)
- gaisorik parau te ensegida il in de (Dima)

- geixo parau te ensegida il in sen (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- geixorik pareu te ensegida il in sen (Bakio)
- erosi tte ensegida galdu in yot (Murueta)

Gernikako barietatea:

- gaixori parau da ensegida il ein san (Lurreta)

Otxandioko barietatea:

- geixoik parau te ensegida il in san (Otxandio)

Markinako barietatea:

- erosi tte ensegida galdu in yot (Aulestia)
- gaixorik para ta ensegida il san (Lekeitio)
- gaixotu te ensegida ill ein san (Etxebarria)
- gaixori jarritxa ensegida il san (Ermua)

j) (e)ta eran

Plentziko barietatea:

- akaba ta eran yon giñen (Sopela)

k) (e)ta gero

Plentziko barietatea:

- bason ibil tte gero yon giñen afaritren (Gatika)
- afaire yan ta gero yon gintzesen kanpora (Leioa)
- beskaldu te gero etzera yoango gara (Zamudio)
- yan da gero yoangosak etzera (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- beskaldu te gero yoango gara etzera (Buja)
- bier in de gero baskalduko du (Basauri)
- mendittik ibili te gero yoan gara afaiten (Zaratamo)
- baskaldu te gero yoango gara etzera (Zollo)
- afaldu te gero kallera yoan gintzosan (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- basoan ibili te gero joan gintzen afa-
riten (Orozko)

Arratiako barietatea:

- basoan ibili te gero yoan gintzesan
afalduten (Larrabetzu)
- yan da gero yoango gara etzera (Gal-
dakao)
- bear inde gero yangu (Igorre)
- yan da gero yoango gara etzera
(Dima)
- yan da gero yoango gara etzera (Zea-
nuri)

Bermeoko barietatea:

- dxan da gero dxungo garie etzera
(Bermeo)
- biarra itxi txa gero dxangu (Munda-
ka)
- jan da gero juengo gara etzera (Mu-
rueta)
- dxan da gero dxungo garies etxera
(Elantxobe)
- bier in ye gero jangeu (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- mendidxen ibiltte gero dxoan gint-
zen dxaten (Fruiz)
- biar eintxe gero dxango du (Meña-
ka)
- mendidxen ibilli tte gero joan giñen
aparitten (Forua)
- mendidxen ibili tte gero joan gara
etzera (Zornotza)
- basuen ibilli tte gero aparitten jun
gintzesan (Iurreta)
- biar einye gero jangu (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- afaldu te gero kalia urten gendua
(Otxandio)
- baskaldu te geo dxungo ga etxia
(Ubidea)

Markinako barietatea:

- mendidxen ibilli tte gero jun giñen
aparidxe jaten (Aulestia)
- mendidxan ibilli tta gero afaltzen
dxun giñian (Lekeitio)
- biar inye geo jangu (Ondarru)
- biar ein de gero baskaldukou (Etxe-
barria)
- biar einye gero jangu (Zaldibar)

- baskaldu ta gero joango gara etxera
(Ermua)

l) (e)ta gutxira

Markinako barietatea:

- gaxotu te gitxire il ein san (Onda-
rru)

m) (e)ta laster

Otxandioko barietatea:

- geixotu te laster il san (Ubidea)

n) (e)ta mometuan

Bermeoko barietatea:

- bistu te momentuen argidxe dxun da
(Bermeo)

ñ) (e)ta ostean

Plentziko barietatea:

- bason ibil txe osten afari yaten yon
gintzen (Lemoiz)
- baten yon giñen eskondu te osten
(Sopela)
- freskure in tte osten bere bai itxitten
dotzo garau bedarrari (Gatika)
- au bearrau in te osten yango du bas-
kari (Erandio)
- bear in te osten yango du (Loiu)

Bermeoko barietatea:

- basoan ibili txe ostien basora dxoan
giñen (Bakio)

Gernikako barietatea:

- basotik ibil tte ostean afaritten yoan
gara (Mungia)
- biar einye ostien dxangu (Fruiz)

o) (e)ta segiduan

Plentziko barietatea:

- il tte segidun itten da erre (Gatika)

Bermeoko barietatea:

- allega ta segiduen oire dxun da (Ber-
meo)
- etorri tte segidun oera juen san (Mu-
rueta)

Gernikako barietatea:

- txarto plantau ta segiduen il ya (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- sue in biot baskaldu te segiruen (Otxandio)

Markinako barietatea:

- amaittu te segidxen ba apurtu in ya (Aulestia)
- erosi tta segidxan galdu rot (Lekeitio)
- etorri txe seixan lota jun sin (Ondarru)
- etorri tte segidun jarri eitten die (Etxebarria)
- etorri tte segiduen oera jun san (Zaldibar)
- eldu ta segiduan joan san oera (Ermua)

p) (e)ta susen

Gernikako barietatea:

- allegeu te susen ogera joan die (Forua)

1.2.4. MODALA

Plentzikoko barietatea:

- ori ekarritze estu eser bere itxen (Lemoiz)
- isten yonta, apurtu da giltze edo (Gatika)
- gorantza yonta ikusko su (Erandio)
- ori ekarrite estu esebe iten (Zamudio)

Arrigorriagako barietatea:

- entzunde esetu in yot (Buja)
- ori ekarrite estu eser eiten (Zaratamo)

Orozkoako barietatea:

- biar asko einte edosobere eingo dodei (Orozko)

Arratiako barietatea:

- egie esanda naikora da (Galdakao)
- on esanda estosu esebe arregletan (Dima)

Bermeoko barietatea:

- ori ekarritze estu eser itxen (Bakio)

- ori ekarritte estu eser itten (Murueta)
- ori ekarritze estu eitzen eser (Elantxobe)

- ori ekarritze estu itxen esebe (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- ori esanta eser bere estosu arregletan (Mungia)
- ori ekarritze estu eser bere itxen (Meñaka)
- ori esanda esebestosu arregletan (Forua)
- gure ixen es da eñ yeu (Iurreta)
- ori ekarritte eser estu eitten (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- egidxe esanda naikue da (Otxandio)
- ori ekarrite esebestu iten (Ubidea)

Markinako barietatea:

- asko estudidxaute badoyes ikasten (Aulestia)
- egidxa esanda naiku ra (Lekeitio)
- ori ekarritze estou ixebe itxen (Ondarru)
- ori ekarritte esebe estou eitten (Etxebarria)
- ori ekarrite estou eser eitten (Zaldibar)
- ori ekarritze esebe estou itxen (Ermua)

1.2.5. BALDINTZA

Markinako barietatea:

- automobillin dxunda ariñau allega leike (Lekeitio)

1.2.6. -TAKO

Markinako barietatea:

- ori ementxe jaxotaku de (Ondarru)
- ori da amak eidekue (Etxebarria)
- amen da ba seuk eideko gausie (Etxebarria)
- ori amen jaidxotekue da (Zaldibar)
- ori amak einyakua da (Ermua)

1.2.7. -TAKOAN

Markinako barietatea:

- etorritxakun beras eongo na (Ondarru)
- akabatekun jungo ga etxea (Etxebarria)

1.2.8. -TA MODUAN

Berau gipuzkeraz eta nafarreraz nahikoa arrunta dugu eta “-N MODUAN” egitura jokatuaren ordez erabiltzen da.

Markinako barietatea:

- preparau dot jatekoa amak esanda moruan (Ermua)

1.2.9. -TA BE

Plentziko barietatea:

- goixeti etorritxe bere ya estu ikusten (Lemoiz)
- kostata bere ondo ingo du (Sopela)
- ori eleitte egon baketan a, gaixorik egonta bere (Gatika)
- eneskio emongo belauniko paraute bere (Leioa)
- ya kotxien yonta be eskara allegaten (Erandoio)
- beluniko eskatute be eneyo emon (Loiu)
- ondo egon esta be pasetako moduen dau (Zamudio)
- kotxean yoanda be eskosak allegeko (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- nik ume bateri esin yotzet iñ erderas gureta be (Buja)
- kotxien yoanda be berandu elduko gara (Basauri)
- estotzet emongo orreri belauniko eskatute bes (Zaratamo)
- errikoa isinde be estot esetuten (Zerberio)

Orozkoko barietatea:

- goiseti etorrite bere eskeunke ekosiko (Orozko)
- errikoa isinde bere estot esaututen (Orozko)

Arratiako barietatea:

- errikoa isenda be esetu bestu iten (Larrabetzu)
- kotxean yoanda be eskara allegeko (Galdakao)
- kotxean yoanda be eskara allegetan (Igorre)

- denpora txarra inde be etzean esta geldituten (Dima)

- kotxean yoanda be ordureko eskara allegauko (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- goixetik etorritxe be esu atrapako (Bermeo)
- esin ye geldi egon gaixorik egonda bes (Muruetza)
- erriku ixenda be estu eseututen (Elantxobe)
- autuen junde be ya eskara allegako (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- amekoa ixenta bere estot esetuten (Mungia)
- eneidxo emon belauniko pareta be (Fruiz)
- errikoa ixenta bere estot esetuten (Meñaka)
- kotxien joanda be ya oiñ eskara allegeko sasorako (Forua)
- denpora txarra einye be esta geratzen etxien (Iurreta)
- errikue ixenda be estot esetzen (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- denpora txarra inye be au etxien esta geldatuko (Otxandio)
- belauniko paraute be estotzet emongo (Ubidea)

Markinako barietatea:

- errikue ixanda be estot esautzen (Aulestia)
- automobillin etorritza be berandu ixango ra (Lekeitio)
- estotzat emongo belauniko eskatute bes (Ondarru)
- ori esi leike geldi egon gaixoik egonda be (Etxebarria)
- kotxien juenda be eskiñeke alleauko (Zaldibar)
- au esi leitxike geldirik egon gaixorik egonda bes (Ermua)

1.3. ADITZ PARTIZIPIOA ETA POSPOSIZIOAK

Ataltxo honetan aditz partizipioa-gaz batera erabiltzen diren posposizioak ematen ditugu

1.3.1. BARIK

Posposizio hau hiru balio desberdinagaz agertzen zaigu; “BEHARRE-AN”en ordez, adbertsatibo moduan eta kontzesibo moduan, azken honetan “BERE/BE”gaz agertzen dela edo ez.

1.3.1.1. Beharrean-en ordez

Plentziko barietatea:

- iñusentekerik esan barik obeto ixilik egon (Lemoiz)
- bestala olau iñusentekerik esan barik ixilik basaus (Sopela)
- iñusentekerik esaten ibilli barik obeto ixilik egon (Gatika)
- inusentekerik esan barik bestela isilik basengos (Leioa)
- tonterik esan barik isilik saus obeto (Loiu)
- tonteriek esaten ibili barik isilik obeto dau (Zamudio)
- inusentekeriek esaten ibili barik isilik egoten bagas obeto (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- barriketak esan barik obeto ixilik egon (Buja)
- tonteridzek esan barik obeto saus ixilik (Basauri)
- bobadak esan barik obeto ixilik egongo senkites (Zaratamo)
- lengosu etor barik anajie etor sen (Zollo)
- lelokeriek esan barik isilik egon saites obeto (Zeberio)

Orozko barietatea:

- lelokeriek esan barik ogeto eongo sintzikes isilik (Orozko)

Arratiako barietatea:

- inusentekeriek esaten ibili barik obeto isilik egongo basintikes (Larrabetzu)
- yoan barik gorantza soas eskoitarantza (Galdakao)
- orti gorantza yoan barik artixu eskerrea (Igorre)
- lelokeriek esan barik isilik egoten basara obeto (Dima)

- lelokeriek esan barik obeto ixilik egotea (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- goras jun barik eskuaratz juen (Murueta)
- iñusentekeridzek esaten egon barik obeto ixildu (Elantxobe)
- tonteridzek esan barik obeto ixilik egon (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- iñusentekeriek esan barik ixilik obeto eongo sara (Mungia)
- iñusentekeridzek esan barik obeto saus ixilik (Meñaka)
- ixilik egoten basara obeto lelokeridzek esan barik (Zornotza)
- tonteridzek esan barik ixillik eongo basintikes oba (Iurreta)
- lelokeridzek esan barik oba ixilik eon (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- anbeste tontokeridxa esan barik obeto ingo auke ixilik egon (Otxandio)

Markinako barietatea:

- orrek berbak esaten ekin barik isilik obeto sas (Aulestia)
- iñusentekeidzak esaten egon barik obetua basaus ixilik (Lekeitio)
- etxin jan baik kanpun jangou (Ondarru)
- iñusentekeridzek esan barik obeto sas ixilik (Zaldibar)

1.3.1.2. Adbertsatiboa

Plentziko barietatea:

- ori eron apurtu barik (Lemoiz)
- emen nau goixe gustiñ eser bere in barik (Sopela)
- egon saites emen, eser esan barik (Gatika)
- lo in barik dao señe (Leioa)
- ori ein bari tau (Loiu)
- ori eroixu apurtu barik (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- on eraixu apurtu barik (Buja)
- eroan ori apurtu barik (Zaratamo)
- ereixu ori apurtu barik (Zollo)
- eroaixu apurtu barik (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- ori eroan apurtu barik (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ori apurtu barik eroan (Larrabetzu)
- afaldu barik yoan dire (Galdakao)
- ori apurtu barik eroaisu (Dima)
- emen egon sate eser esan barik (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- egon saitzes emen eser esan barik (Bakio)
- itxik atie otzitzu barik (Bermeo)
- urten bidera panaderu dxun barik (Mundaka)
- egon amen eser esan barik (Muruetta)
- egon amen eser esan barik (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- ori eroaixu apurtu barik (Mungia)
- eroaixu au apurtu barik (Fruiz)
- eroan ori apurtu barik (Meñaka)
- eroan ori apurtu barik (Forua)
- apurtu barik eroan au (Zornotza)
- ori apurtu barik erueixu (Iurreta)
- eruixu apurtu barik (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- ori erueixu apurtu barik (Otxandio)
- gure barik in dau (Ubidea)

Markinako barietatea:

- apurtu barik erun (Aulestia)
- eon amentxen eser esan barik (Lekeitio)
- egun bixan etorri baik eon tzas (Ondarru)
- egon saittes amentxe esebe esan barik (Etxebarria)
- egun bitten ego ego nas etorri barik (Zaldibar)
- ori apurtu barik eruan (Ermua)

1.3.1.3. Kontzesiboa

Plentziko barietatea:

- eskatu barik emon doskue (Sopela)
- ukusi barik esetu dot (Gatika)
- eskatu barik emon doskue (Leioa)
- eskatu barik emon doskue (Erandio)
- eskatu barik emon dosku (Loiu)

- eskatu barik emon iten dosku (Zamudio)

Arrigorriagako barietatea:

- eskatu barik emon ein doskue (Zaratamo)
- ondo ikusi barik esetu in dot (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- ekosi barik esautu ein dot (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ikusi barik esetu in dot (Galdakao)
- ukusi barik esetu dot (Igorre)
- eskatu barik berak emon dosku (Dima)
- eskatu barik emon yuskuk (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- eskatu barik emon iñ yoskue (Muruetta)
- eskatu barik emon dosku (Elantxobe)
- eskatu barik emon doskue (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- eskatu barik a, bere emon in yoskue (Mungia)
- ikus barik esetu tzet edo esetu dot (Fruiz)
- eskatu barik emon doskue (Meñaka)
- ikusi barik esetu ot (Iurreta)
- ikusi barik esetu dot (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- eskatu barik emon doskue (Otxandio)

Markinako barietatea:

- ikusi be in barik esautuot (Aulestia)
- eskatu barik emon gaittues (Lekeitio)
- ikusi barik esautu ot sein dan (Etxebarria)
- ikusi barik esautu ein yot (Zaldibar)
- eskatu barik emon doskue (Ermua)

1.3.1.4. Barik bere/be

Plentziko barietatea:

- eskatu bere in barik emon in deust (Lemoiz)
- ikusi bari pe esetu in dot (Loiu)
- eskatu in bari pe emon yoskuk (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- yakin bari pere esan dau (Buja)

Arratiako barietatea:

- ikusi bari pe esetu in dot (Larrabetzu)

Bermeoko barietatea:

- ikusi bari pere esatu in yot (Bakio)
- ikusi bari pe esetu in yot (Muruetza)

Gernikako barietatea:

- ikusi bari pere esetu in yot (Mungia)
- ikusi bari pere esatu in yot (Meñaka)
- ikusi bari pe esetu tzat (Forua)
- eskatu bari pe emon in yoskue ta (Forua)

Otxandioko barietatea:

- eskatu baripe emon in doskue (Ubi-dea)

Markinako barietatea:

- ikusi bari pe esautu in yot (Lekeitio)
- ikusi bai pe esautu dot (Ondarru)
- ikusi bari pe esautu in dot (Ermua)

1.3.2. BEHARREAN

Plentziko barietatea:

- berakatzak ekar bearren kinpulek ekarri eusen (Lemoiz)
- gorantza yon berren sos eskoara (Sopela)
- berakatzak ekarri berren ekar situsen kinpullek (Leioa)
- inusentkerik esan berren ixilik obeto saus (Erandoio)
- etzen yan bearren kanpora yongo gara (Loiu)
- guk ein bearren eroste obeto dau (Zamudio)
- etzean yan bearrean yoangosak kanpora yaten (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- berakatzak ekarri biarrien kinpullak ekarreusen (Zollo)

Orozkoko barietatea:

- berakatzak ekarri bearrean ekarri do-deis kinpulak (Orozko)

Arratiako barietatea:

- berakatzak ekarri biarrian kinpulek ekarri situesan (Larrabetzu)
- gorantza yoan bearrean eskoara soas (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- berakatzak ekar biarrien kinpullek ekar txus (Bakio)
- berakatzak ekar biarren ekar dau kinpule (Bermeo)
- etzin dxan biarrian kalera dxungo gara dxaten (Mundaka)
- gora dxun biarrin eskomara dxun (Elantxobe)
- goratz jun biarrien soyes eskumara (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- geuk ein bearren ohea da erosi (Mungia)
- lengusue etorri biarrien etor da anaidxie (Fruiz)
- lengusue etorri biarrien anaidxie etorri de (Forua)
- berakatzak ekarri biarrien kipullak ekarri ebiesan (Iurreta)
- gora juen bierrien soyes eskumara (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- etxien dxan bierrien kanpua dxungo gaa (Otxandio)
- lengusue etorri biarrien etorri da anaidxie (Ubidea)

Markinako barietatea:

- berakatzak ekarri biarrien kipulak ekarri ttue (Aulestia)
- eitten eon biarrien oba da erosi (Et-xebarria)
- berakatzak ekarri biarrian ekarri sit-xuan kipulak (Ermua)

1.3.3. BEHARREKOAN

Arrigorriagako barietatea:

- etzien yan biarrekoan yoango gare kampora (Buja)
- primoa etorri bearrekoan etorri de bere anajea (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- eurrerantza yoan bearrekoan yoan eskumara (Galdakao)
- yoan bearrekoan gorantza yoan eskoyara (Dima)

Gernikako barietatea:

- lengusue etorri biarrekoan etorri sen beren anaidxie (Zornotza)

Otxandioko barietatea:

- in bierrekuen erosi ingu (Otxandio)

Markinako barietatea:

- berakatzak ekarri biarrekuan kipulak ekarri besan (Lekeitio)

1.3.4. BEHARREKO LEKUAN

Gernikako barietatea:

- etzian dxan bearreko-lekuen kalera dxoango gara (Meñaka)

1.3.5. BEHARREZ

Arratiako barietatea:

- berakatzak ekarri bearres ekar ditues kinpulek (Galdakao)

1.3.6. BAINO

Berau era bitara ager dakiguke; batetik, adbertsatibo kutsua duela eta, bestetik, denborazko gisa Azken haue-tan bereiztu egingo ditugu "BAINO" soila eta beronegaz egiten diren garai-teko egiturak

1.3.6.1. Adbertsatiboa

Plentziko barietatea:

- in baño obeto da erosi (Sopela)
- ein baño obeto da erosite (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- txarto in baño in barik itxi (Zollo)
- etzean ein baño obeto da erosi (Zerberio)

Arratiako barietatea:

- ein baño obeto da erostea (Galdakao)
- txarto in baño obeto bapes in (Dima)
- tonteriek esan baño obeto saus ixilik (Igorre)

Bermeoko barietatea:

- tonteridzek esan beiño obeto saus ixilik (Bakio)
- tonteridzek esan baiño obeto saus isillik (Bermeo)
- iñusentekeidxak esan baño obeto saus ixillik (Mundaka)

- tonteridzak esan baño obeto ixilik egongo basinttike (Murueteta)

- ein baño obeto da erosi (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- tonteridzek esan baño ogeto saus ixilik (Fruiz)
- tonteridzek esan baño oba dosu ixilik egon (Forua)

Otxandioko barietatea:

- berba txarto in beiño ixilik obeto (Ubidea)

Markinako barietatea:

- ein baño oba da erosti (Ondarru)
- txarto ein baño oba da ein barik itxi (Etxebarria)
- tonterixak esan baño ixilik eongo baysiña oba (Ermua)

1.3.6.2. Denborazkoa

Plentziko barietatea:

- estot iñ entzun baño ta esetu dot (Sopela)

Arratiako barietatea:

- etorri baño eseuin in da oira yoan san (Galdakao)
- allegau baño esta in oira yoan da (Dima)

Bermeoko barietatea:

- etzera sartun baño es da ensegida dxun san oira (Mundaka)

Markinako barietatea:

- ekarri baño es apurtu da (Ermua)

Hona hemen beronen bidez egiteko garaiteko egiturak:

a) Bains arinago

Arrigorriagako barietatea:

- ixetu baño ariñau sue serratu bentanie (Zaratamo)

Arratiako barietatea:

- eskuek garbitu yan baño ariñau (Galdakao)
- isetu baño arinau serratu bentanea (Dima)

Bermeoko barietatea:

- bistu baño ariñao itxi bentanie (Murueteta)

Gernikako barietatea:

- eskuek garbittu beskaldu baño ariñau (Fruiz)
- beskaldu baño ariñau garbittu eskuek (Zomotza)

Markinako barietatea:

- bistu baño ariña itxi bentanie (Aulestia)

b) Baino aurretik

Markinako barietatea:

- ixotu baño aurretik bentanie serratzen dau (Etxebarria)

c) Baino lehen

Markinako barietatea:

- jan baño len garbitxu eskuk (Ondarrru)
- ixotu baño len bentania isten dau (Ermua)

d) Baino lehenago

Plentziko barietatea:

- sue bistu baño lelau ixu bentane (Lemoiz)
- yan baño lelau eskuk garbitxu (Sopela)
- artaburuk a, bota baño lelau orrek labartok erreten siren (Gatika)
- isetu baño lelau bentane isi (Leioa)
- sue ixetu baño lelau ixixu bentane (Erando)
- isetu baño lelau isi isu bentane (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- sue ixetu baño lenao itxixu bentanie (Buja)
- baskaldu baño lenau garbittu ixus eskuek (Basauri)
- yausi baño lenau koxi (Zollo)
- ixitu baño lenago bentanea itxixu (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- jan baño lenao garbitu eskuk (Orozko)

Arratiako barietatea:

- isetu baño lenau itxi bentanea (Galdakao)

- yan baño lenau eskuen garbituixus (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- sue bistu beiño lelau bentanie sarratuixu (Bakio)

Gernikako barietatea:

- yan baño lelau eskuek garbittu ixus (Mungia)
- bistu baño lenau bentania ixitxen dot (Meñaka)
- jan ein baño lenao eskuek garbittu ixus (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- sue ixetu baño lenau itxixu bentanie (Ubidea)

1.3.7. BAKARRIK

Arratiako barietatea:

- akabau bakarrik eta apurtu in de (Dima)

1.3.8. BESTERIK EZ

Gernikako barietatea:

- allegau besterik es da oera juen san (Iurreta)

1.3.9. EZ BESTERIK ETA

Plentziko barietatea:

- es besterik eta akaba apurtu in da (Leioa)

1.3.10. OSTEAN

Plentziko barietatea:

- beskaldu osten yongo gara etzera (Loiu)
- bearra in ostein beskaldu ingo du (Zamudio)

Orozkoko barietatea:

- biar ein osteyen jangu (Orozko)

Otxandioko barietatea:

- baskal ostien dxungo gosak etxia (Otxandio)

Markinako barietatea:

- baskal ostien etxera jongo ga (Zaldibar)
- biar eiñostian jangu (Ermua)

1.3.11. ORDUAN

Berau aditz partizipioagaz batera “(K)ERAN”en ordez erabiltzen da.

Arrigorriagako barietatea:

- urteñ orduen atie itxi (Buja)
- akabau orduen yoango gara etzera (Basauri)
- etorri ordun ikusi tzut (Zaratamo)
- ori etorri ordun egongo nas beragas (Zollo)
- basoan ibili orduen baskalduko yuk (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- bier etorri ordun akabetan egongo nas (Orozko)

Arratiako barietatea:

- sue ixitu orduen erre ines (Galda-
kao)
- akabau orduen etorriko da (Zeanuri)

1.3.12. ORDUKO

Beronek hiru erabilera nagusi dauzka; “ETA GERO”ren ordez, “NOIZKO” galdekariari erantzunik “NERAKO”ren ordez, eta, “BAINO LEHEN”en ordez.

1.3.12.1. “eta gero”ren ordez

Plentziko barietatea:

- etorri orduko yon die oira (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- txakurrek ausi itten dau sarata bat entzun orduko (Buja)
- etzera yoan orduko oira yoan san (Zaratamo)
- etorri orduko oire yoan sien (Zollo)

Orozkoko barietatea:

- txakurrek ausi iten dau sagata bat entzun orduko (Orozko)

Arratiako barietatea:

- kasik ikusi be in orduko esetu in dot (Larrabetzu)

Bermeoko barietatea:

- entzun orduko esatu dot (Bakio)

Gernikako barietatea:

- koyu orduko yateittus (Mungia)

Otxandioko barietatea:

- iñor akordau ordukoxo arbola puntan igota (Otxandio)
- txakurrek ausi iten dau somau orduko seuser (Ubidea)

Markinako barietatea:

- amaitxu orduko apurtu in ye (Ondarrru)
- txakurra saunka itxen dau sarata bat entzun orduko (Ermua)

1.3.12.2. “baino lehen”-en ordez

Plentziko barietatea:

- ixitu orduko bentana ixixu (Zamudio)
- ogei urte in orduko yoan san soldadu (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- baskaldu orduko eskuek garbitu (Zaratamo)
- ixitu orduko bentanea itxi (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- sue ixetu orduko bentanea itxi (Orozko)

Arratiako barietatea:

- sue ixetu orduko bentanea serratu ixu (Larrabetzu)
- baskaldu orduko eskuek garbitu (Igorre)
- yan orduko eskuek garbitu isus (Dima)
- ixitu orduko sarratu ixu bentanea (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- bistu orduko bentanie sarratu (Bermeo)
- eskuk garbitxu dxan orduko (Elantxobe)
- sue eñ orduko sarratu bentanie (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- sue ixetu orduko benhnie ixixu (Fruiz)
- jaten asi orduko eskuek garbittu (Forua)
- sue ixetu orduko bentanie itxixu (Iurreta)
- jaten asi orduko eskuek garbittu ixus (Abadiño)

Markinako barietatea:

- jaten asi orduko eskuk garbittu (Aulestia)
- bistu orduko sarratu bentania (Lekeitio)
- ara jun orduko eitxen gendun (Ondarru)
- sue in orduko bentanie itxixu (Zaldibar)
- baskaldu orduko eskuak garbitxu (Ermua)

1.3.12.3. “-nerako”ren orde

Plentziko barietatea:

- etzera allega orduko sarritten bostak (Gatika)
- gu etorri orduko martxau in deure (Zamudio)

Arrigorriagako barietatea:

- etorri orduko egongo da amaitturik (Buja)
- akabau orduko etorko da (Basauri)
- etorri orduko akabaute egongo da (Zaratamo)
- etorri orduko akabaute egongo da dana (Zollo)
- etorri orduko akabaute egongo dok (Zeberio)

Orozko barietatea:

- etorri orduko akabaute eongo da (Orozko)

Arratiako barietatea:

- ama etorri orduko nik urteneuen (Galdakao)
- etorri orduko akabaute egongo da (Dima)
- gu yoan orduko eskapaute on dire (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- gu dxoan orduko dxoanta egon dire (Bakio)
- ama etorri orduko ni urtenda eonas (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- gu juen orduko martxaute eon sien (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- akabau orduko etorriko da (Ubidea)

Markinako barietatea:

- suk amaittu orduko etorriko da (Etxebarria)

1.3.13. ORDURAKO

Aurrekoak legez, beronek ere hiru erabilera dauzka; “ETA GERO”, “-NERAKO” eta “BAINO LEHEN”en orde, hain zuzen.

1.3.13.1. “eta gero”ren orde

Plentziko barietatea:

- in ordureko ausi estasku in ba (Lemoiz)
- truboi asma in ordureko oyan barrun sartu ber dala (Gatika)
- ekarri ordureko itxiten deitu (Leioa)
- akaba ordureko apurtu in da (Erandio)
- akaba ordureko apurtu da (Loiu)

Gernikako barietatea:

- allega ordureko sartu de oyan (Mungia)
- ein ordureko apurtu de (Meñaka)

1.3.13.2. “-nerako”ren orde

Plentziko barietatea:

- etorri ordureko akabata dao (Leioa)

Otxandioko barietatea:

- su etorri ordureko akabaute egongo da (Ubidea)

1.3.13.3. “baino lehen”en orde

Bermeoko barietatea:

- bistu ordurako sarratu bentania (Mundaka)

1.3.14. HUTS EGIN

Berau beste euskalkietako “BEZAIN LASTER”, “BEZAIN ARIN” eta abarren orde erabiltzen da.

Bermeoko barietatea:

- akaba utz egin da apurtu in ye (Bermeo)

- allega utz egin da dxun da oire (Bermeo)

1.3.15. AURREAN

Gernikako barietatea:

- dxanaurrian eskuek garbitxu lelengo (Meñaka)

1.3.16. ARTE

Plentziko barietatea:

- bera etorri arte emen eongo gara (Zamudio)

Arrigorriagako barietatea:

- orreik etorri arte emen egongo gara gu (Basauri)

- baskaiten akabetarte yoango nas etzera (Zollo)

- itxongo yatzue akabau arte (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- itxorongo yatzu akabeu arte (Galdakao)

- itxongo yatzu akabau arte (Igorre)

- itxon ingot akabau arte (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- eurak etorri arte amen egongo gara (Mundaka)

- itxongo tzueu amaitxu arte (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- itxarongo datzu akabeu arte (Fruiz)

- etorri arte amen eongo gara (Zornotza)

- etorri arte emen eongo gaa (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- etorri arte emen egongo gaa (Ubi-dea)

Markinako barietatea:

- itxaiñ ingo tzu amaittu arte (Aulestia)

- seuk amaittu arte itxoten eongo gara (Lekeitio)

- etorri arte amentxe eongo gas (Ondarru)

- etorri arte amentxe eongo ga (Etxebarria)

- itxeingo tzut akabau arte (Zaldibar)

- etorri arte amentxe eongo gaitxuk (Ermua)

1.3.17. ARTEAN

Plentziko barietatea:

- etorri arten emen eongo gara (Lemoiz)

- itxedongo du arik eta akaba arten (Sopela)

- aik etorri artean emen ongo gara (Gatika)

- etorri arten eongo gare emen (Leioa)

- itxedon ingo dotzu suk akaba arten (Erandio)

- etorri arten emen eongo gara (Loiu)

- akabau artean itxaon ingo du (Zamudio)

- etorri artean egongo gares (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- ori etorri artien eongo gares emen (Buja)

Orozko barietatea:

- etorri artean emen eongo gara (Orozko)

Arratiako barietatea:

- akabeu artian itxarongo yatzu (Larrabetzu)

- etorri artean emen egongo gara (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- orrek etorri artien emen egongo gara (Bakio)

- begire ongo garies akaba artien (Bermeo)

- akabau artien itxareingo dxatzu (Muruetza)

- akabau artien itxaron ingu (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- etorri arten emen eongo gara (Mungia)

- itxarongo du akaba artian (Menaka)

- etorri artien ba berton egongo gara (Forua)

Markinako barietatea:

- etorri artien ementxe egongo gara (Aulestia)

1.3.18. ARTIO

Arrigorriagako barietatea:

- etorri artiño egongo nas emen (Zaratamo)

- surok etorri artino emen eongo gara (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- itxongo yatzu akabetartiño (Orozko)

Arratiako barietatea:

- etorri artiño emen egongo gara (Dima)

Gernikako barietatea:

- etorri artino emen eongo gara (Iurreta)

Otxandioko barietatea:

- etorri artio emen egongo gosak (Otxandio)

1.3.19. BITARTEAN

Arrigorriagako barietatea:

- surok akabau bitartien ni etzera noa (Zollo)

- surok akabau bitartean gu etzera yo-ango gara (Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- surok ori ein bitartean jatordue pre-
paraukot (Orozko)

1.3.20. ALA

Plentzikoko barietatea:

- irebasi ala gastaten deude (Lemoiz)

- iñ ala saltxen dittus (Gatika)

Arrigorriagako barietatea:

- koyu ala yan iten deitus (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- irebasi ala gasteu iten deude (Larrab-
betzu)

- artu ala yan (Igorre)

- artu ala yan iten dosu (Dima)

- orrek artu ala yan iten dau (Zeanuri)

Gernikako barietatea:

- artu ala yateittus (Mungia)

- koxu ala dxaten deitxus (Meñaka)

- artu ala jateittue (Forua)

- artu ala jan eitten dau (Zornotza)

- artu ala jan itten ittu (Iurreta)

- eiñ ala saltzen dittus (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- artu ala dxaten daus (Otxandio)

- irabasi ala gastau iten dau (Ubidea)

Markinako barietatea:

- irebasi ala gastau itten dau (Aulestia)

- artun ala dxaten dau (Lekeitio)

- etorri ala jarri itxen di (Ondarru)

- etorri ala jarri eitten die (Etxebarria)

- artu ala jaten dau (Ermua)

1.3.21. ALEAN

Plentzikoko barietatea:

- koyu alen yan iten ditu (Leioa)

Orozkoko barietatea:

- kuxu alean jaten ditus (Orozko)

Markinako barietatea:

- etorri alien jarri itten die (Zaldibar)

1.3.22. -IDXEZ

Berau beste barietateetako
“AHALA”ren ordez erabiltzen da.

Bermeoko barietatea:

- etorridxes etorridxes jesarri itten die
(Murueta)

Gernikako barietatea:

- etorrin eidxes jesarri itten dies
(Forua)

1.3.23. EZEAN

Plentzikoko barietatea:

- ariñ eldu esen elitxe ikusi (Sopela)

- danak yon siren anaje ixen esen (Ga-
tika)

- allega esen es gengi ikusi (Leioa)

- arin yon esen isi lei ikusi (Loiu)

- goiseti allegau esean esi leik ikusi
eser (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- kotxerik auki esean isi letikek yoan
(Zeberio)

Orozkoko barietatea:

- gosetik etorri esean etxuk ekosiko
(Orozko)

Arratiako barietatea:

- esi litike yoan kotxerik euki esian
(Larrabetzu)

- arin yoan esean esi leike ikusi (Gal-
dakao)

Bermeoko barietatea:

- goixetik etorri esien estu ikusiko (Ar-
teaga)

Gernikako barietatea:

- kotxea auki esean esi littike yoan (Mungia)
- esi lei dxoan kotxerik iki esien (Fruiz)
- esin dxoalixike kotxerik euki esien (Meñaka)
- esi leike ikusi goixetik allegau esien (Zornotza)

1.3.24. EZIK

Plentziko barietatea:

- esin sifestu litxike ariñ allega esik (Lemoiz)
- ondo ikusi esik buruko mine emoten deu (Leioa)
- goxeti yon esik estu ikusko (Erandio)
- eskares yongo errire kotxerik euki esik (Loiu)
- isi lei yoan kotxerik euki esik (Zamudio)

Arrigorriagako barietatea:

- esin lei ikusi goxetik etorri esik (Buja)
- goisetik yoan esik isi leike ikusi (Basañuri)
- esi leikite yoan kotxie aukin esik (Zaratamo)
- isi lei ikusi goiseti yoan esik (Zollo)
- gosetik etorri esik isi leike ikusi (Zerberio)

Orozkoko barietatea:

- kotxerik eukin esik esi leitekena joan (Orozko)

Arratiako barietatea:

- isi leike ikusi arin yoan esik (Galdakao)
- erosi esik isin du eroan (Igorre)
- kotxea euki esik isilitike yoan (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- esi lei ikusi ariñ etorri esik (Bakio)
- esin dxun leitxeke kotxia okin esik (Mundaka)
- esin juen lei kotxerik euki esik (Murueta)

- autu eukin esik esi lei dxun (Elantxobe)

Gernikako barietatea:

- ara esi littike dxoan kotxe euki esik (Fruiz)
- ondo ikusi esik buruko miñe emoten deu (Meñaka)
- ariñ allega esik esi leike ikusi (Forua)
- esi leike juen kotxerik euki esik (Iurreta)
- etorri esik ariñ estu ikusiko (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- automobile auki esik esin laike dxuen (Otxandio)
- esi leike ikusi arin allegau esik (Ubi-dea)

Markinako barietatea:

- ikusi esik ondo emo leike buruko miñe (Aulestia)
- ariñ etorri esik esi leike ikusi (Lekeitio)
- esi leike jun kotxi euki esik (Ondarrru)
- esi leike ikusi biskor allegau esik (Zaldibar)

1.3.25. EZIK BE

Berau balio kontzesiboz erabiltzen da.

Arrigorriagako barietatea:

- ondo egon esi pe balidxoko leuke (Buja)

1.4. ADITZ PARTIZIPIOAREN
AURREKARIAK

1.4.1. AUNKE

Plentziko barietatea:

- aunke denpora txarra iñ esta lotxen etzen (Gatika)
- berandu isengo letike aunke amarretan akaba (Leioa)
- aunke denpora txarra in ba yon ingo gara (Erandio)
- aunke kotxean yoan eskara allegeko beran ordureko (Zamudio)

- aunke denpora txarra in yoango nok kanpora (Lezama)

Arratiako barietatea:

- aunke denpora txarra in yoango gara mendire (Larrabetzu)

Bermeoko barietatea:

- aunke amarretan akabeu belu ixengoda (Bakio)

Gernikako barietatea:

- aunke asko etorri danak afalduko due (Fruiz)

Otxandioko barietatea:

- aunke amarretako akabau arren ixengo litzake berandu (Ubidea)

Markinako barietatea:

- aunke kotxien jun esin geinkes allegau sasorako (Etxebarria)

1.4.2. ZELAN... HALAN...

Plentziko barietatea:

- umek selan etorri alan yesarten dires (Lemoiz)

- selan koxi alan yaten deus (Sopela)

- selan a, irebasi alan gasta (Gatika)

- selan irebasi alan gasta (Loiu)

- selan koyu alan yaten yok orrek (Lezama)

Arrigorriagako barietatea:

- dirue selan etorri alan gastetan dau (Zaratamo)

- selan batu alan yan (Zollo)

Arratiako barietatea:

- selan etorri alan gasteu (Larrabetzu)

- selan etorri alan yarri iten dires (Galdakao)

- selan artu alantxe yan (Igorre)

Bermeoko barietatea:

- selan koxu alan dxaten txus (Bakio)

- selan etorri alan itxen dies dxesarri (Bermeo)

- selan eñ alan saltzen dau (Mundaka)

- selanik etorri alan jesarri itten die (Murueta)

- selanik atrapa alan dxaten txus (Elantxobe)

- selan batun alan jan (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- selan koxu alan dxaten deus (Fruiz)

- selan etorri alan dxesarritxen dire (Meñaka)

- selan koxu alan dxaten deu (Meñaka)

- selan irebasi alan gastaten dabe (Forua)

- selan irabasi alan gastau itten dau (Abadiño)

1.4.3. SEGUN ZELAN... HALAN

Plentziko barietatea:

- segun selan koxi yan itxen txus (Lemoiz)

- segun selan nik in eurek yan (Erandio)

Markinako barietatea:

- segun selan artu alantxin jate otxu (Ondarru)

1.4.4. SEGUN... HALAN

Gernikako barietatea:

- segun artu alan jan (Forua)

1.4.5. ZENBAT... HAINBESTE

Markinako barietatea:

- semat irabasi arexenbeste gastaten dabe (Etxebarria)

- senbat irabasi arenbeste gastau (Ermua)

1.4.6. ZENBAT... -AGO

Plentziko barietatea:

- semet eta giao ekarri obeto (Lemoiz)

- senbest eta giao ekarri obe (Sopela)

- semet geyau ekarri ogoto (Gatika)

- senbet gorao egon obeto entzuten da (Leioa)

- senbet eta gorau igon obeto ikusten da (Erandio)

- semet eta parajeau eon ba naste giao (Loiu)

Arrigorriagako barietatea:

- semet eta gedxao ekarri obeto (Buja)

- senbet eta erasau egon entzuten da obeto (Basauri)

- senbet eta geidxau ekarri obeto (Zaratamo)
- seinbet eta gedxau ekarri oba (Zollo)
- senbet eta geau ekarri obeto (Zeberio)

Arratiako barietatea:

- senbet eta giau ekarri obeto (Galdakao)
- senbet eta ondoau egon entzuten da obeto (Dima)
- senbet eta urrinau yoan obeto ikusi (Zeanuri)

Bermeoko barietatea:

- semet eta geidxau ekarri obeto (Bakio)
- semat geidxau ekarri obeto (Bermeo)
- semat eta gedxau ekarri obeto (Mundaka)
- semat eta gedxau ekarri oba (Murueta)
- semat gedxau ekarri obeto (Elantxobe)
- semat gedxau ekarri oba (Arteaga)

Gernikako barietatea:

- semat eta geidxau ekarri oba (Fruiz)
- semet eta gorau egon obeto ikusi (Meñaka)
- semat eta gedxau ekarri obeto (Zornotza)
- semat eta gedxau ekarri oba (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- senbat eta geidxau ekarri obeto (Otxandio)
- semet eta gedxau ekarri obeto (Ubidea)

Markinako barietatea:

- senbat gedxo ekarri obeto (Lekeitio)
- semat geixa ekarri obeto (Ondarru)
- senbat geixa ekarri oba (Etxebarria)
- senbat eta geidxa ekarri obe (Zaldibar)
- senbat eta geixau ekarri oba (Ermua)

1.4.7. NAHI ETA

Plentziko barietatea:

- nai te berandu etorri ikus lei (Loiu)

Arratiako barietatea:

- nai kotxean yoan allegeko gara belu (Galdakao)
- naite gure es in in yok (Zeanuri)

Gernikako barietatea:

- bagoyes nais de oiñes (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- nai tte etorri es, estosku ardure (Otxandio)

Markinako barietatea:

- naitxe jakiñ es eiñ eitxen dot (Ondarru)
- naitxa kanpokua ixan igual dotza (Ermua)

1.4.8. AGINEAN

Beste barietatea batzutako “-TEKO ZORIAN” edo ekialdeko euskalkietako “-TE(A)R”en ordeez, berau eta beronen aldakiak erabiltzen dira

1.4.8.1. Aginean

Plentziko barietatea:

- señe yausi ainen isen da (Leioa)

Arrigorriagako barietatea:

- ill agiñien dau ontxe (Basauri)

Gernikako barietatea:

- umie jausi aiñian eon dok (Abadiño)

Otxandioko barietatea:

- umie dxausi agiñien egon da (Otxandio)

Markinako barietatea:

- idxa dxausi aiñian eon da (Lekeitio)

1.4.8.2. Aginik

Arrigorriagako barietatea:

- ori ume ori yausi agiñik egon da (Buja)

- umea yausi aginik egon da (Zeberio)

Orozko barietatea:

- umea jausi aginik egon da (Orozko)

Arratiako barietatea:

- umia yausi aginik egon da (Larrabetzu)

- umea yausi aginik ixin de (Zeanuri)

Otxandioko barietatea:

- umie dxausi agiñi tau (Ubidea)

1.4.8.3. Agino

Arrigorriagako barietatea:

- umie yausi agiño isin de (Zollo)

1.4.8.4. Gainik

Arrigorriagako barietatea:

- umie yausi gañik ixin da (Zarar-
tamo)

Arratiako barietatea:

- umea yausi gañik egon da (Galda-
kao)

1.4.8.5. Bainik

Arratiako barietatea:

- umea yausi bañik isin de (Dima)

LABURPENA

Artikulu honetan “Bizkaiko euskararen esaldi ereduez (I)” izenburupean, bizkaieraren eremuko berrogei herritan jasotako materiale linguistikoen lehen zatia aurkezten dugu. Hemengo esaldiok aditz partizipio ez jokatu erabilera desberdinak islatzen dituzte, ahal den neurrian, euskal gramatikaren ohiko konbentzioen arabera sailkatuta.

Material guztiak 1985 eta 1991 urteen artean jasoak izan dira, eta uste dugu ezen, nahiko egokiro ordezkatzan direla bizkaieraren barietate guztiak, hizkuntzaren erabilera honi dagokionez.

RESUMEN

En este artículo bajo el título de “Bizkaiko euskararen esaldi ereduez (I)” presentamos la primera parte de los materiales lingüísticos recogidos en cuarenta pueblos del dialecto vizcaíno. Las frases de esta primera entrega ilustran los diversos usos de los participios verbales no conjugados, clasificados, en la medida de lo posible, de acuerdo con las convenciones corrientes en la gramática vasca.

Todos los materiales presentados han sido recogidos entre los años 1985 y 1991 y creemos que representan de forma adecuada las diferentes variedades del dialecto vizcaíno, en lo que respecta a este aspecto de uso lingüístico.

RÉSUMÉ

Dans cet article, et sous le titre “Bizkaiko euskararen esaldi ereduez (I)” nous présentons la première partie du matériel linguistique relevé dans quarante villages au dialecte biscaïen. Les phrases de ce premier écrit illustrent les divers usages des participes verbaux non conjugués, classifiés, dans la mesure du possible, en accord avec les conventions courantes dans la grammaire basque.

Tout le matériel que nous présentons a été relevé entre les années 1985 et 1991 et nous croyons qu’il représente de manière adéquate, les différentes variétés du dialecte biscaïen, en ce qui concerne cet aspect d’usage linguistique.

SUMMARY

The first part of the linguistic materials gathered from forty villages of Biscayan dialect is presented in this paper under the title “Bizkaiko euskararen esaldi ereduez (I)”. The phrases in this first part show the various uses of the non-conjugated verbal participles classified, as far as possible, according to the standard conventions of the Basque grammar.

All the materials included have been gathered between 1985-1991, and we think that they represent in an adequate way the different varieties of the Biscayan dialect with regard to this aspect of linguistic usage.

